

Kvinnan från Österöd i Bohuslän. Undersökningar av Sveriges äldsta bevarade skelett.

Karl-Göran Sjögren, Inst. för historiska studier, Göteborgs universitet

Torbjörn Ahlström, Inst. för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet

Kontakt: Kg.sjogren@archaeology.gu.se

Finansiering: Berit Wallenbergs fond, Carl Jacob Lindebergs Fornminnesfond

I samband med en inventering av bevarade mänskliga skelettrester från Västsverige, gjordes 2007 en C14-datering av ett skelett som påträffats vid skalgrustäkt vid Österöd, Bro socken, i Bohuslän. Dateringen gav ett sensationellt resultat, nämligen 9025 ± 65 BP (LuS-7268), vilket omräknat till kalenderår innebär en ålder på omkring 8200 f Kr. Det rör sig med andra ord om det hittills äldsta någorlunda välbevarade skelett som påträffats i Sverige.

Projektet avser att genomföra en detaljerad osteologisk dokumentation och analys av benen. De skall också jämföras med andra tidiga människofynd. Dessutom skall naturvetenskapliga analyser utföras, bl a kompletterande C14-datering, analyser av C13- och N15-isotoper för att kunna fastställa kvinnans diet, samt analys av strontiumisotoper för att undersöka om hon fötts i samma område som hon påträffats eller om hon flyttat under sitt liv.

Fyndomständigheter

Skelettfyndet framkom redan 1903 vid skalgrustäkt. Fyndplatsen utgörs av en skalgrusbank från seneglacial tid och är belägen vid torpet Ljungby under Österöd i Bro socken på Stångenäset. Endast en dryg km norr härom är fyndplatsen för det berömda "Stångenäskraniet" som länge ansågs som ett av Sveriges äldsta människofynd, men som nu blivit daterat till äldre järnålder. Vid Uleberg i Tossene sn har också tidiga människofynd påträffats, i form av en dubbelgrav från senare delen av äldre stenålder.

Uppgifterna om fyndomständigheter är knapphändiga, men enligt upphittaren ska skelettet varit i stående ställning i skalgruset, och omgivet av mörkare jord. De ben som tillvaratagits härrör från en person, en relativt gammal kvinna. Skelettet är inte helt fullständigt, men större delen av kroppen är företrädd, vilket tyder på att det ursprungligen varit en hel kropp som grävts ner i skalgruset. Det rör sig således med all sannolikhet om en begravning. Fyndplatsen vid Österöd ligger idag ca 54 möh, men vid tiden för begravningen har den legat nära stranden, på en mindre ö ganska långt ut i den dåvarande skärgården.

Fyndets betydelse

Arkeologiskt sett hör fyndet till tidigmesolitisk tid, och ligger i övergången mellan de s.k. Hensbacka- och Sandarnakulturena. Fynd av människoben från denna tidiga del av äldre stenålder är ytterst sällsynta i Skandinavien, bl a på grund av de sura bergarter som dominerar i området. Än mer sällsynta är fynd av kompletta skelett. Från Danmark finns endast ett komplett skelett, kvinnan från Koelbjerg på Fyn, som kan vara något hundratal år äldre än Österödsfyndet. Även i europeiskt perspektiv är sådana fynd tämligen sällsynta.

Från Sverige finns en del spridda människoben från Huseby klev på Orust från ungefär samma tid. Från Västergötland är två tidiga fynd kända, dels från Hanaskede norr om Hornborgasjön, dels från Bredgården vid Åsunden söder om Ulricehamn. Båda dessa är några hundra år yngre än Österödsskelettet. Övriga fynd, såsom de kända skånska gravarna vid Skateholm, Tågerup och Bäckaskog, gravarna vid Kams och Lummelunda på Gotland, Vedbæksgravfälten på Själland eller den ovannämnda Ulebergsgraven, härrör från senare delar av mesolitikum. De är därmed 1000-4000 år yngre än fyndet vid Österöd.

Då fyndet är tämligen unikt, blir alla upplysningar som kan utvinnas ur det av stort vetenskapligt intresse. Det kan således bidra till kunskap om den tidigmesolitiska befolkningens fysiska antropologi, hälsotillstånd, diet, flyttningsmönster mm. Från kustområdena i Bohuslän är ett stort antal boplatser från tidig mesolitisk tid kända, men de flesta representeras endast av flintredskap och flintavfall i marken medan allt organiskt material vittrat bort. Österödsfyndet kan därför bidra med viktig kunskap om de tidigmesolitiska människornas livssätt, som inte kan fås på annat sätt.

Litteratur

Sjögren, Karl-Göran & Torbjörn Ahlström

2009 Kvinnan från Österöd – ett tidigmesolitiskt skelett från Bohuslän. *In Situ* 2007/8.